

הלכה פסוקה ללא סנהדרין

בימים אלו עולה מחדש הקריאה לאיחוד המחנות השונים בתוך עם ישראל, ובפרט להגברת שיתוף הפעולה בין רבנים במחנות השונים. שיתוף הפעולה הזה יבוא לידי ביטוי בכך שרבנים רבים ככל האפשר, ממגוון גדול ככל האפשר של זרמים, יִשְׁבוּ ויקבלו החלטות ביחד. מאמר זה יעסוק בפן אחד של קבלת החלטות משותפות, והוא הפן של פסיקה אחידה. הרמב"ם בתחילת הלכות ממרים מתאר את האופן שבו היו נפסקות הלכות בזמן שהיה בית הדין הגדול שבירושלים:

א. בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה שנאמר "על פי התורה אשר יורוך" זו מצות עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן. ד. כשהיה בית דין הגדול קיים לא היתה מחלוקת בישראל, אלא... באין ללשכת הגזית לבית דין הגדול ושואלין. אם היה הדבר שנוגד בו הספק לכל ידוע אצל בית דין הגדול... אומרים מיד, אם לא היה הדבר ברור אצל בית דין הגדול דנין בו בשעתן ונושאים ונותנים בדבר עד שיסכימו כולן, או יעמדו למנין וילכו אחר הרוב ויאמרו לכל השואלים כך הלכה והולכין להן. משבטל בית דין הגדול רבתה מחלוקת בישראל זה מטמא ונותן טעם לדבריו וזה מטהר ונותן טעם לדבריו זה אוסר וזה מתיר.

בזמן שבית הדין הגדול היה קיים, היה רק מוקד אחד להכרעת ההלכה בישראל. וממילא כל השאלות היו מוכרעות שם, וכל מורי ההוראה שבכל מקום, היו מחויבים לפסק הדין של בית הדין הגדול. לדאבונו, אין בזמן הזה בית דין גדול, אלא כל רב פוסק כפי הנראה לו. ננסה לבחון במאמר את האפשרות לשנות את המצב הזה, וליצור הלכה אחידה גם בימינו, ללא יצירה של בית הדין הגדול מחדש¹.

היתרון בכך שתהיה פסיקה אחידה ברור. ראשית כול, תורתנו תורה אחת היא, וככל שישנה אחידות בפסקים, ניכרת יותר 'אחדותה' של התורה.

יתרון נוסף, הוא ביכולת של רב קהילה, שאינו מגדולי הדור, להורות לקהילתו בביטחון. הרב לא יידרש להכריע מעצמו בין הגדולים, אלא יפסוק על פי החלטות מקובלות, שנתקבלו בקרב ציבור גדול של רבנים, ולכן הפוסק יכול להיות בטוח יותר בפסק שהוא נותן.

כמו כן, גם שומעי לקחם של הרבנים, ייהנו מפסיקה אחידה. במקום מצב שבו השואל מרגיש תמיד שהפסיקה אינה הכרחית, ויתכן שאילו היה פונה לרב אחר, היה שומע פסק אחר, יִדְעוּ השואלים, שהרב שלהם פוסק באופן עקבי על פי עקרונות פסיקה שהתקבלו על ידי קבוצה

1. הניסיון ליצור את בית הדין הגדול מחדש דורש את חידוש הסמיכה, וכפי הידוע, כבר נעשו מספר גדול של ניסיונות בכיוון זה, וכולם עולים בתוהו. לכן, אף שחידוש הסמיכה ובעקבותיו יצירת בית הדין הגדול היו הכיוון הרצוי ביותר ליצירת הלכה אחידה לעם ישראל, ניסינו ללכת כאן בדרך אחרת, שנראה לנו שהיא מעשית גם במצב הנוכחי.

גדולה של רבנים, ומתוך שאיפה שקבוצה זו תהיה גדולה ותתרחב יותר עם הזמן. גם הרצון להישמע להוראות הרבנים יגדל בעקבות פסיקה אחידה. כאשר אדם יודע, שאילו היה שואל רב אחר סביר להניח שהיה מקבל תשובה אחרת, פוחתת המוטיבציה לשאול רבנים, ובמקרה שנשאלו, פוחתת המוטיבציה להקשיב להם. על ידי פסיקה רחבה ואחידה, תגבר המוטיבציה להישמע לפסיקה.

היבט משמעותי נוסף של פסיקה אחידה נובע מכך שהיא צפויה. המקבילה של הלכה פסוקה שכזו היא, להבדיל, מוסד הכנסת ומוסדות החקיקה המקבילים שלו בעולם כולו. העובדה שישנו חוק אחיד, וישנו מוסד יחיד שבו מתקבלות ההחלטות החקיקתיות, אינה פוגעת בעובדה שכאשר החוק בא לידי יישום בשטח, הוא נזקק לפרשנות ולשיפוט, אולם החקיקה האחידה מגבילה את חירותו של השופט לעשות ככל העולה על רוחו, ומאפשרת לנבא מה יהיו החלטותיו של בית המשפט. לעומת זאת, בבתי הדין הרבניים, כמו גם בפסיקה בענייני איסור והיתר, אין החלטות עקרוניות, ואין לדעת מה בדיוק יפסוק בית הדין, כי הדבר תלוי בשאלה מי בדיוק יהיו האנשים שישובו בהרכב. רבים טוענים, שחיסרון זה הוא אחד הגורמים העיקריים לחוסר הרצון של הציבור לבוא להידון בבתי הדין הרבניים. כשאי אפשר לדעת מה יפסוק בית הדין, קשה מאוד לכתוב חוזים שיהיו תקפים אם יבואו אחר כך לדין.

אמנם, יש מקום לומר שאחדות הפסיקה היא חיסרון, משום שהיא מחייבת את הרב להורות שלא כפי שהוא סובר לדינא, אלא על פי הפסק המקובל. לעניות דעתי, החיסרון הזה נמוג מול כל היתרונות שציינו לעיל. יש לציין, שחיסרון זה קיים גם בדרך הפסיקה שהיתה קיימת בזמן שבית הדין הגדול היה קיים, כפי שמובא ברמב"ם שציינו לעיל, ואף על פי כן זו הדרך שבה רצה הקב"ה שנפסוק.

יש לציין, שגם היום ניכרת מגמת 'האחדה' של הפסיקה, לא בכך שהפוסקים יושבים לדון ביחד, אלא בכך שבנושאים רבים, בעיקר באלו הדורשים גם ידע מקצועי, מוקמים מכוונים שונים, ואלו משתדלים להיות מותאמים למספר גדול ככל האפשר של הזרמים השונים ביהדות. מכון פוע"ה, מכון התורה והארץ, מכון שלזינגר, מכון צמ"ת ועוד רבים מאפשרים לאדם הדתי שאין לו רב מומחה, להגיע למכון מקצועי בעל ידע רב בתחום, כאשר השואל יודע שלהכרעות ההלכתיות של המכון ישנו גב המוסכם על פוסקים רבים ככל האפשר. יש להניח, שככל שיחלוף הזמן, יהיו יותר ויותר מכוונים כאלו, ותיווצר הלכה מוכרת ומקובלת, שתיתן כתובת אחת לפונים בתחומים שונים.

במאמר זה נעסוק בשני עניינים. ראשית ננסה לברר, אם לפורום של רבנים שיקבלו החלטות ביחד יש משמעות הלכתית מחייבת. בראש ובראשונה, משמעותה של השאלה היא: האם אותם הרבנים היושבים בפורום הזה, יהיו מחויבים לנהוג על פי ההחלטות שיתקבלו בו על ידי הרוב, גם אם המיעוט חושב שהחלטה איננה נכונה? במידה ואכן יש משמעות הלכתית להחלטה, נברר גם את מי היא מחייבת - האם רק את הרבנים היושבים בפורום, או גם אנשים נוספים? ננסה לבחון את השאלה הזו, לא במסגרת של קבלת החלטות בעניינים ציבוריים רחבים, אלא בנושאים הלכתיים מובהקים: האם פורום כזה, שיחליט בשאלות של איסור והיתר, ייצור הלכה פסוקה, או שמא מלבד עצם הרב-שיח שבין רבנים שונים, אין משמעות הלכתית להחלטות שיתקבלו בפורום הזה?

מתוך הנחה שאכן ישנה משמעות הלכתית להחלטה שתקבל בפורום זה, נעסוק כאן בנושא נוסף, והוא ניסיון להציג דרך מעשית ליצירת פורום זה.

א. פסיקה על פי רוב בענייני איסור והיתר

כלל נקוט בידינו, שבדיני ממונות הולכים אחר רוב הדיינים. אולם יש לשאול: האם גם בשאלות של איסור והיתר הולכים אחר רוב דיינים? שהרי באיסור והיתר יחיד יכול להורות, ואין משמעות לגדר של 'בית דין', וממילא יש לומר שאין הלכה של רוב דיינים בענייני איסור והיתר. נאמר במסכת סנהדרין (ז, ב):

רב הווא כי הוה אתי דינא לקמיה, מיכניף ומיייתי עשרה רבנן מבי רב. אמר: כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא.

רב אשי, כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומיייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא, אמר: כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא.

ופירש רש"י:

דנמטיין שיבא מכשורא - שיגיענו נסורת קטנה מן הקורה, כלומר, שאם נטעה - ישתלש העונש בין כולנו ויקלו מעלי.

רב אשי אומר, שכאשר הוא היה צריך לדון בשאלה של טריפה, הוא היה מכנס את שוחטי העיר, כדי שאם תהיה טעות, יתחלק התשלום בין כל הדיינים שהשתתפו בקבלת ההחלטה. הגמרא (סנהדרין ל, א) אומרת, שדיין שלא היה שותף לקבלת ההכרעה בפסק הדין (כגון שהיה בדעת המיעוט), אינו נושא חלק בתשלום במקרה של טעות². ממילא, ברור שבמקרה של רב אשי, אם לאותם שוחטים לא יהיה חלק בהכרעה, אין סיבה שהם יטלו חלק בתשלום. ולכן יש לכאורה הוכחה מן הגמרא הזו, שהכרעה הנעשית על פי כמה דיינים, גם אם היא נעשית בענייני איסור והיתר, מתקבלת על פי רוב.

אמנם, ניתן לדחות את הראיה, ולפרש את הגמרא הזו במקרה של דין בענייני ממונות, דהיינו שהתובע בא ואומר שקנה בהמה, וכיוון שהיא טריפה, הרי זה מקח טעות, והוא רוצה את כספו בחזרה. במקרה זה הדיון הוא דיון לגבי הוצאת ממון, ורק אז הולכים אחר רוב הדיינים, כיוון שהוצאת ממון נעשית רק על פי בית דין, אבל במקום שאין צורך בבית דין, דהיינו לגבי שאלות של איסור והיתר, אין משמעות לפסיקת ההלכה ברוב דיינים.

ראיה אחרת לכך שגם בענייני איסור והיתר שייכת הכרעה על פי רוב עולה מהגמרא ביבמות (יד, א). הגמרא שם שואלת, כיצד יתכן המצב שבית שמאי ובית הלל חלקו ביניהם לגבי הלכות שונות, ואעפ"כ עשו כל אחד כמנהגו, הרי יש בזה בעיה של "לא תתגודדו". ומובאים בגמרא שני תירוצים על כך. לדעת אביי, רק כאשר ישנם שני בתי דינים בעיר אחת, ובית דין אחד מורה כבית שמאי ואחד כבית הלל, יש בזה "לא תתגודדו", ולדעת רבא, איסור "לא תתגודדו" הוא דווקא כשיש בית דין אחד בעיר, קצתם מורים כבית שמאי וקצתם מורים כבית הלל. הדיון בגמרא הוא לגבי מחלוקות בית שמאי ובית הלל בנושאים של איסור והיתר, ואף על פי כן אומר רבא, שיש איסור "לא תתגודדו", כשבית דין אחד היה בעיר, וקצתם מורים כך וקצתם אחרת. ויש לשאול: וכי מה יעשו אותם הדיינים? ייחלקו בין שתי ערים?! אלא ודאי, שההנחה של רבא היא, שכשישנה מחלוקת בהלכה בבית דין, צריכים הדיינים להתכנס ולהכריע באותה הלכה. וקל וחומר שלאביי, הסובר שכשיש כמה בתי דין באותה העיר, יש בזה "לא תתגודדו", ברור שהדיינים צריכים להתכנס ולהגיע להכרעה.

2. אמנם רש"י אינו מדבר על תשלום, אלא על 'עונש', ומסתבר שכוונתו היא לעונש בידי שמים. ועדיין מסתבר שדיין שלא היה שותף פעיל בפסיקה, לא יקבל עונש בידי שמים, כשם שאינו נוטל חלק בתשלום בידי אדם.

הנחה זו באה לידי ביטוי גם בדברי השי"ך. השי"ך (קיצור הנהגת איסור והיתר אות י) כותב, שכאשר בעיר ישנה מחלוקת בין הדיינים, צריכים להגיע לידי הכרעה משום איסור "לא תתגודדו": בית דין בעיר אחת שנחלקו בדבר, אסור להורות מקצתן כך ומקצתן כך משום לא תתגודדו... וכן אסור לעשות כל כת וכת מהם כדבריו, או לנהוג כן, אע"פ שאין מורים כן להדיא. אע"פ ששניהם שווים בחכמה ובמנין, אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה, עד שיסכימו כולם לדעת אחת. ואם אי אפשר בכך, אם הוא דבר תורה יעשו הכול כדברי המחמירים, ואם הוא דבר דרבנן יעשו הכל כדברי המקילים.

ואמנם, בשי"ך שם משמע שההכרעה אינה נעשית על פי רוב, אלא על פי הכלל שבדאורייתא הלך אחר המחמיר ובדרבנן הלך אחר המקל, אבל בחו"מ (סי' כה ס"ק יט) כותב השי"ך, שהדיינים מכריעים על פי רוב. ונראה, שמה שכתב השי"ך "אם אי אפשר בכך", אין הכוונה שלא הסכימו כולם לדעת אחת, אלא הכוונה היא שלא יכלו לשאת ולתת בדבר, ולכן אינם יכולים להכריע על פי רוב, אלא צריכים להחליט על פי כללי ההכרעה בספקות. כדברי השי"ך בחו"מ מפורש גם ברמב"ם בהל' סנהדרין (ח, א):

בית דין שנחלקו, מקצתם אומרים זכאי ומקצתם אומרים חייב הולכין אחר הרוב, וזו מצות עשה של תורה שנאמר "אחרי רבים להטות", **במה דברים אמורים בזיני ממונות ובשאר דיני אסור ומותר** וטמא וטהור וכיוצא בהן.

ואם כן, נראה ברור, שגם בענייני איסור והיתר יכולה להתקבל הכרעה ברוב דיינים³.

ב. האם המיעוט מחויב לדעת הרוב?

כתבנו לעיל, כי מן הגמרא ביבמות שציינו עולה, כי בבית דין אחד, אי אפשר שיהיו מקצתם מורים כך ומקצתם אחרת, ובין אם נאמר שההכרעה בבית הדין צריכה להיות על פי רוב ובין אם על פי הכלל שיש להחמיר בדאורייתא ולהקל בדרבנן, עדיין בית הדין מחויב לפסק הלכה אחיד.

אפשר היה לומר שרק לגבי מקרה מסוים שבא לפני בית הדין אסור לדיינים להורות מקצתם כך ומקצתם כך, אבל הדיינים אינם יושבים ומחליטים החלטות הלכתיות עקרונית; אבל קשה לומר כן, משום שקשה לומר שהגמרא אמרה את איסור "לא תתגודדו" כאשר בא אדם לפני קבוצת רבנים, וחלק אומרים כך וחלק אומרים אחרת - זו אינה בעיה של "לא תתגודדו", אלא שאין לשואל תשובה אחת כי אם אוסף של תשובות. אלא ודאי, שכוונת הגמרא היא, שכאשר מתברר שדיינים שונים בעיר פוסקים הלכה למעשה בצורה שונה, הם צריכים להתכנס ביחד, ולהחליט מהי ההלכה, ולאחר מכן, גם כאשר המקרה יבוא לפני דין אחד מחברי בית הדין, יכריע זה כפי שהכריעו הדיינים כולם⁴.

3. יש להעיר, שהכרעה ברוב נעשית רק כאשר הדיינים יושבים ונושאים ונותנים ביחד, ולא ברוב של פוסקים שכתבו ספרים, כפי שמבואר בשי"ך בחו"מ שציינו. הדבר נכון לגבי דיני ממונות ולגבי הוראת איסור והיתר גם יחד.

4. אפשר היה לומר, שרק לגבי אחרים יפסוק הדיין כפי הכרעת הרוב, אבל לעצמו יפסוק כפי דעתו, אבל מלשון השי"ך שציינו לעיל משמע לא כך, שכתב: "אסור להורות מקצתן כך ומקצתן כך משום לא תתגודדו... וכן אסור לעשות כל כת וכת מהם כדבריו, או לנהוג כן, אע"פ שאין מורים כן להדיא".

למעשה, על פי דברינו עולה כי מכוח ההלכה של "לא תתגודדו", בית הדין שבכל עיר ועיר הוא הערכאה המכריעה לפסיקת הלכה לגבי אותה העיר, ובזה הוא דומה לבית הדין הגדול שבירושלים.

ג. "לא תתגודדו" במציאות שלנו

על סמך הדברים שכתבנו לעיל, ניתן לומר כי אם תקום 'עיר' שבה ישבו תלמידי החכמים ביחד ויקבלו הכרעות הלכתיות ביחד, הרי לאותה העיר יהיה מנהג פסיקה אחיד. דבר זה היה קיים בגולה, כאשר לקהילות השונות היו בתי דין של כל קהילה וקהילה, וממילא מנהג פסיקה לכל קהילה.

הרמב"ם (הלי' עבודה זרה יב, יד) פוסק כדעת אב"י, שאיסור "לא תתגודדו" הוא אפילו בשני בתי דין בעיר אחת, אלו מורים כך ואלו מורים כך. לדבריו יש לשאול: כיצד יתכן שבארץ ישנם בתי דין שונים באותה עיר הפוסקים בצורה שונה, ואינם חוששים לאיסור "לא תתגודדו"? תירוץ לדבריו עולה מדברי הרמב"ן בחידושו למסכת חולין (מג, ב):

הא דתניא הרוצה לעשות כבית שמאי כקוליהון וכחומריהון עושה או כבית הלל כקוליהון וכחומריהון. קשה לי: והא קיימא לן דאחד מטמא ואחד מטהר אחד מתיר ואחד אוסר, אם היה אחד מהם גדול בחכמה ובמנין - הלך אחריו, ואם לאו - בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל... **ויש לי לומר מתוך שמחלוקתן של תלמידי בית שמאי ובית הלל גדולה וכל חכמי ישראל נכנסין תחתיה ונעשית להם תורה כשתי תורות - הרשות לכל אחד לעשות כדבריהם... וכיון שכן, זה הרוצה להיות מכת בית שמאי ולעשות כדבריהם לעולם, רשאי.**

הרמב"ן מבאר, שכאשר נעשתה מחלוקת בית שמאי ובית הלל גדולה עד שהקיפה את כל חכמי ישראל, נעשתה התורה כשתי תורות, ושוב אין איסור "לא תתגודדו", כי טעמו של איסור זה הוא כדי שלא תיעשה התורה כשתי תורות, כדברי רש"י (סוכה מד, א ד"ה לדידהו)⁵. לדבריו מובן מדוע בימינו ניתן לקיים כמה בתי דין שונים הפוסקים בצורה שונה, משום שהתורה כבר נעשתה כשתי תורות⁶.

על יסוד הדברים הללו של הרמב"ן יש להעיר שתי הערות:

1. בוודאי, כיוון שתורתנו אחת היא, היה עדיף שלא תיעשה כשתי תורות. ועכשיו שנעשתה כשתי תורות, עדיף שנחזיר אותה להיות תורה אחת. ואע"פ שאין איסור כשכבר נעשתה התורה כשתי תורות, עדיין תהיה **עדיפות** לפסיקה אחידה.
2. רק במקום שבו המחלוקת מקיפה את כל חכמי ישראל, ונחלקו למחנות מסודרים, אומרים שהתורה כבר נעשתה כשתי תורות. אבל במקום שיש מחלוקת בין הפוסקים, ואין זו מחלוקת בעניינים הנובעים ממנהג פסיקה, כגון בין אשכנזים לספרדים, אלא מחלוקת בשיקול הדעת

5. מקורו בדברי הגמרא בסוטה (מז, ב): "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן - רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות".

6. הבאנו כאן את דברי הרמב"ן, אם כי הדברים מבוארים בעוד מספר רב של מקומות. עיין למשל שו"ת אבקת רוכל סי' לב, ובעקבותיו כתבו רבים מן האחרונים, שבמקום שנתקבצו קהלים שונים למקום אחד, אין בזה משום "לא תתגודדו", והרי הם כשני בתי דין בשתי ערים.

ובדימוי מילתא למילתא, לגבי זה אין אומרים שהתורה נעשתה כבר כשתי תורות, אלא אדרבה, זה בדיוק המצב שעליו צריכים להכריע החכמים, כדי שלא יהיה איסור של "לא תתגודדו". ולכן, אף על פי שבימינו אין קהילה אחידה בארץ, וישנו מספר גדול של בתי דין, עדיין יתכן ויש איסור "לא תתגודדו", לכל הפחות בפסקים שאינם נובעים ממנהגי פסיקה קודמים, כגון מנהגי הפסיקה השונים בין הספרדים לאשכנזים. וגם אם אין איסור, בוודאי שישנה עדיפות לצמצם את המחלוקת, כדי שלא תהא התורה כשתי תורות.

וכך מסכם הרב עוזיאל את תשובתו בעניין איסור "לא תתגודדו" (משפטי עוזיאל, כרך ד סי' א):
 גם במקום ששני בתי דינים קבועים ושווים בחכמה ובמנין - מצוה מן המובחר היא לישא וליתן בהלכה ולהסכים לדעה אחת או לנהוג כדעת הרוב. שכל מקום שאנו עושים כדעת הרוב אנו מקיימים דברי התורה כתקן, שכך נצטוונו: "אחרי רבים להטות". וכל מה שאנו עושים כדעת המיעוט אנו מבטלים מצות התורה של "אחרי רבים", ונכנסים בספק איסור. **אלא זאת היא חובתנו ממצוות התורה להורות כדעת הרוב ולהיות כולנו באגודה אחת ככל דרכי התורה ומצוה.**

ד. מושג הקהילה בארץ ישראל בימינו

למעשה, במציאות היום קשה מאוד לומר מי נחשבים בית דין אחד. באופן פשוט נראה, שלכל קהילה אמור להיות בית דין משלה. דא עקא, קשה מאוד להגדיר גם את מושג הקהילה בארץ. אדם יכול להתפלל שחרית בעיר אחת, להתפלל מנחה ולאכול צהריים בעיר אחרת, ובערבית הוא חוזר לביתו. ואין קשר בין השאלה היכן הוא מתפלל לשאלה היכן הוא עובד, והיכן הוא משלם מסי קהילה או מסים עירוניים.

בוודאי, הקהילה האמיתית היחידה ששייך לדבר עליה היא כלל מדינת ישראל, ואעפ"כ אנו יודעים שבמישור ההלכתי מדינת ישראל אינה מתפקדת כקהילה אחת, אלא כקהילות רבות - אשכנזים, ספרדים ותימנים, חרדים וציונים, חסידים ומתנגדים, וכן הלאה. למעשה, ההשתייכות הקהילתית ההלכתית היא אך ורק כזו - השתייכות הלכתית - ללא קשר לשאלה לאיזו קהילה אדם שייך מבחינה גיאוגרפית, חברתית וכלכלית; ההשתייכות ההלכתית שלו מוגדרת בנפרד.

ה. הצעה מעשית

אם כנים דברינו, כדי שתיווצר קהילה בעלת פסיקה אחידה, צריך שהרבה אנשים יישמעו לבית דין אחד. אלא, שכאן בדיוק הבעיה - כל קבוצה של אנשים מעוניינת ברב אחר שימש כבית הדין שלה.

לכן נראה לי שהצעה לכינוס הרבנים צריכה להתחיל מן הרבנים עצמם. דהיינו, יתכנסו כמה מגדולי תלמידי החכמים בדורנו, ויחליטו שהם מקבלים את עצמם כבית דין לעצמם, ומה שהם יכריעו ביניהם, יחייב אותם בביתם. לאחר שיווצר בית דין כזה, והחברים בו יהיו הקהל של אותו בית דין, יהיה ניתן להרחיב את הקהל על ידי חתימה פרטית של אנשים המעוניינים להצטרף לאותו בית דין.

פורומים של תלמידי חכמים היושבים ביחד קיימים כבר. כפי שצינו לעיל, בתחומים מקצועיים שונים קיימים מכוני הוראה שונים המכנסים מספר תלמידי חכמים המקבלים החלטות, כולל כאלו היוצרות מדיניות פסיקה, והם משתדלים ליצור פסיקה המקובלת על פוסקים רבים ככל האפשר.

הצעתי היא לפעול על פי הכיוון הזה, וליצור ארגון פסיקה אחידה בכלל הנושאים ובאופן מחייב יותר.

ניתן להציג כמה עקרונות שעל פיהם יוקם בית דין חדש, שיוכל להוביל כיוון כזה של פסיקת הלכה אחידה ורחבה ככל האפשר:

1. את הקהילה התורנית החדשה יקימו רבנים, ללא התחשבות במידת גדלותם התורנית, כאשר המכנה המשותף היחיד של כולם הוא החלטתם לקבל את הכרעת הרוב בשאלות ההלכתיות שיוצגו בפניהם. צעד כזה הוא בר ביצוע בהחלט. כל המכונים שצינו לעיל עשו כבר את הצעד הזה.⁷

2. לאחר שיוקם אותו פורום, ישתדלו היושבים בו לפנות לגדולי הדור, על מנת לשכנע אותם לשבת בפורום שכזה.⁸ כמובן, אין להעלות על הדעת שאדם שזה עתה קיבל את תעודת הסמיכה לרבנות, יהיה בעל קול שווה לאחד מגדולי הדור. לכן צריך שפורום הרבנים שהוקם, יחליט אילו רבנים לצרף לוועדה העליונה, שבה יִשבו תלמידי חכמים מובהקים, שגם הם צריכים לקבל על עצמם את הכרעת הרוב מביניהם בשאלות שיבואו לפניהם. לאחר שתוקם הוועדה העליונה, עם מספר חברים גדול, תפעל הוועדה הזו בצורה עצמאית, כדי לצרף לשורותיה תלמידי חכמים נוספים, שיהיו מקובלים על רוב החברים היושבים בוועדה העליונה, והתנאי היחיד שיוצב להם הוא ההסכמה לקבל את הכרעת הרוב באופן אישי. ראוי לציין, שרבים מגדולי הדור מתייעצים ביניהם, וישבו ביחד בעבר בהרכבים שונים כדיינים. אין סיבה שהם לא יִשבו גם עכשיו ביחד, ובלבד שהם יראו שההחלטות שלהם באמת נתפסות כפסקי הלכה מחייבים.

3. לאחר מכן, יוקם המנגנון המעשי, שעיקרו יהיה לרכז שאלות הלכתיות שיפנו על ידי כלל חברי הקהילה אל הרבנים היושבים בוועדה העליונה. יהיו ימי עיון תקופתיים, וביטאוניים שונים לפרסום מאמרים הלכתיים הנושאים ונותנים במלחמתה של תורה, ובעקבותיהם יתפרסמו פסקי הלכה של הוועדה העליונה, ואלו יחייבו את כל חברי הקהילה.

4. כפי שצינתי בפתח המאמר, נראה לי שהנושאים הצריכים לעלות בפני הוועדה העליונה ראשונים, צריכים להיות נושאים של פסיקה פרטית - עניינים עקרוניים באיסור והיתר, שבת,

7. צעד קטן פשוט בדרך למימוש ההצעה הזו הוא איחוד של כל בתי הדין הפרטיים הקיימים היום בארץ. יש בכל עיר חשובה בארץ בתי דין פרטיים לדיני ממונות, השייכים לציבור הדתי-לאומי. לעניין כדאי מאוד, שהרבנים היושבים בבתי הדין האלו ייפגשו וידונו בשאלות העקרוניות והשכיחות הקשורות לעבודת בתי הדין במדינת ישראל היום - היחס לדינא דמלכותא, בעיות ריבית, היחס לחברות בע"מ וכדומה - **ויכריעו בהן**. דבר זה יהפוך בוודאי את בתי הדין הרבניים לאטרקטיביים יותר ויעילים יותר.

8. ודאי שהכפפות לגדולי הדור תגרום באמת לפסיקת הלכה אחידה. אולם יש לציין, שבמציאות היום, רבני קהילות רבים, שאינם תלמידי מובהקים של רב מסוים, מכריעים בסופו של דבר בין גדולי הדור, כאשר מגיעות שאלות הלכה למעשה לפניהם. בשאלות כאלו, גם אם לא תוקם ועדה של גדולי הדור, וכי לא אפשרי שכמה רבני קהילות יתקבצו ביחד וידונו בשאלות אלו, ויסקימו על פסק הלכה משותף:

נראה לי, שבתחום רחב ביותר של שאלות, המציאות היום היא שהרב המקומי מכריע בין גדולי הדור, ולכן באותו תחום, ניתן יהיה ליצור פסיקה אחידה בפועל, דווקא באיתערותא דלתתא ולא בניסיון לכנס את גדולי הדור. ובטוחני שלאחר שיהיה מנגנון כזה, שבו רבני קהילות רבים ככל האפשר יקבלו הכרעות הלכתיות ביחד, תבוא גם 'איתערותא דלעילא', וגדולי הדור יסקימו לשבת בוועדה מכוונת של גוף שכזה.

נושאים הקשורים לבעיות פוריות ונידה וכדו' ופחות עיסוק בשאלות כלליות, משום ששאלות אלו הן בעלות מכנה משותף רחב פחות. ואדרבה, בנושאים הציבוריים לא בטוח שיש אכן הצדקה הלכתית לכפיית דעת הרוב על המיעוט. אמנם, מסתבר שלאחר שיתרגלו הרבנים ויתרגל הציבור לשמוע לאותם הרבנים בשאלות הפרטיות, יהיה מקום לדון גם בשאלות הציבוריות כגוף אחד.

5. לאחר שהרבנים שיהיו חברי הקהילה מלכתחילה יתנהגו כקהילה אחת, יש להניח שעוד רבים ירצו להצטרף לקהילה, מתוך הכרה שבראשה עומד פורום רחב ככל האפשר של תלמידי חכמים גדולים, והפסיקה שלהם מקובלת על כל היושבים בראש.

במידה וצעדים אלו יצליחו, תיווצר למעשה 'רבנות ראשית' אלטרנטיבית במדינת ישראל. תהיה זו רבנות ראשית שתיבחר רק על ידי אנשי תורה, עם פוליטיקה מעטה ככל האפשר, הוראותיה יחייבו את כלל החברים, וממילא היא תהיה טובה יותר מזו הקיימת. ועיקר הדבר: ככל שהיא תהיה רחבה יותר, היא תיצור פסיקת הלכה אחידה רחבה יותר. או אז, אולי יתקיים בנו מקרא שנאמר "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחילה".

